

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-06-15

Närvarande: F.d. justitieråden Gustaf Sandström och Lennart Hamberg samt justitierådet Dag Mattsson

Stärkt skydd för valhemligheten

Enligt en lagrådsremiss den 31 maj 2018 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Sara Ahmed.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

14 kap. 2 och 2 a §§

14 kap. vallagen handlar om fördelning av mandat. Inledande bestämmelser finns i 1, 1 a § och 2 §§.

Av 14 kap. 2 §, som det inte föreslås någon ändring i, framgår att lottning ska ske om det inte genom en beräkning enligt kapitlet kan avgöras vilket parti, vilken kandidat eller vilken valkrets som ska få ett visst mandat (dvs. om det vid beräkningen "blir lika stora tal").

I remissen föreslås i en ny 2 a § att lottning ska ske också om det "inte går att avgöra vilken grupp av valsedlar en kandidat som har skrivits till enligt 7 kap. 2 § fjärde stycket tillhör...".

Termen "grupp" i olika böjningsformer finns i 11 kap. 2 § första stycket 6 och 14 kap. 9 och 10 §§. Av sammanhanget framgår i dessa fall vad som avses.

Föreslagna 14 kap. 2 a § ger däremot inte besked om vad det där använda uttrycket "grupp av valsedlar" betyder. Enligt författningskommentaren kan lottning aktualiseras när en person i ett val finns upptagen på fler än en av partiets kandidatlistor; lottningen avgör då vilken lista som ska gälla för väljarens del vilket får betydelse när ledamöter och ersättare utses. Det är önskvärt att lagtexten preciseras så att innebörden av den framgår tydligare.

Lagrådet vill också ifrågasätta om inte regleringen i den föreslagna paragrafen lämpligen kan bilda ett nytt stycke i 14 kap. 2 §, särskilt som utfallet av lottningen kan leda till att det "blir lika stora tal" och därmed lottning enligt nuvarande 2 §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I remissen föreslås att lagen ska träda i kraft den 1 januari 2019 men tillämpas första gången inför och vid valet till Europaparlamentet 2019.

Den principiella utgångspunkten anses vara att samma bestämmelser bör tillämpas för hela det röstningsförfarande som är hänförligt till ett och samma val. Det gäller särskilt i fråga om så väsentliga inslag för valutgången som förutsättningar för personval. Ifall ett omval skulle bli aktuellt, bör alltså detta val normalt följa samma regler som det val som ska göras om. Det är mindre väl förenligt med grunderna för vallagen om det i ett val råder skilda rättsliga förutsättningar i olika valkretsar, och olika villkor kan ha oförutsebara konsekvenser. Äldre bestämmelser brukar därför tillämpas vid ett omval som hålls på grund av att ett ordinarie val till riksdagen eller landstings- eller kommunfullmäktige upphävs (jfr prop. 2013/14:124 s. 50).

Enligt remissen ska dagen för 2019 års Europaparlamentsval vara styrande för frågan om gamla eller nya regler ska tillämpas, även i fråga om ett val till riksdagen och landstings- och kommunfullmäktige. Övergångsregeln medför att vid ett omval till 2018 års ordinarie riksdagsval kan olika regler för personröstning och rösträkning bli tillämpliga beroende på om omvalet hålls före eller efter 2019 års Europaparlamentsval, ett förhållande som kan påverka utfallet vid omvalet.

I praktiken lär visserligen ett omval till 2018 års ordinarie val knappast hållas så sent som vid eller efter 2019 års Europaparlamentsval, om man bortser från risken att även ett omval skulle behöva göras om.

Enligt Lagrådets mening är det ändå tveksamt om de skäl som i remissen anförs till stöd för föreslagna övergångsordningen är tillräckliga för att göra avsteg från den principiella utgångspunkten.